

Az újabb erdélyi népnyelvkutató munka kezdete.

1.

A kolozsvári népnyelvkutatók eddig és különlegesen 1941-ben végzett munkája a maga szerénységében is érthetetlen teljesítménynek tűnnek fel akkor, ha valaki a népnyelvi gyűjtő és feldolgozó munka kezdetét az Erdélyi Tudományos Intézet megalapításától, illetőleg a kolozsvári egyetem visszatérésének idejétől számítaná. Kolozsvárt 1940 őszén a népnyelvi kutatásnak már olyan előzményei voltak, amelyeknek ismerete nélkül egyrészt szemfényvesztés volna e munka bármilyen kis eredményére is rámutatni, másrészt meg el kellene hallgatni olyan mozzanatokot, amelyek a másfél éve alapított Erdélyi Tudományos Intézet Magyar nyelvészeti osztályának, illetőleg az ugyanakkor visszatért kolozsvári egyetem Magyar nyelvtudományi intézetének a debreceni egyetem Magyar népnyelvkutató intézetével való régebbi alapokon épülő, újabb kapcsolatait már eleve is meghatározták. Bármennyire is igyekszem a személyes vonatkozásokat kerülni, e kérdésről lehetetlen személytelenül szólnom.

Ugyanis éppen abban az évben (1928), mikor magam az egyetemre kerültem, dr. György Lajosnak, a kolozsvári magyar egyetemi hallgatók akkori tanulmányi igazgatójának kezdeményezésére a rumén egyetemen tanuló magyar egyetemi hallgatók hiányos tudományos képzésének pótlása céljából különböző tanulmányi közösségeket szerveztek, illetőleg bizonyos irányú tudományos előadás-sorozatokot tartottak. Egyik ilyen közösségnek, a nyelvészetinek vezetését dr. Csűry Bálint, akkor kolozsvári református kollégiumi tanár vállalta el. E közösség keretében 1929—1930-ban Csűry magyar hangtani és hangtörténeti előadásokat tartott. Minthogy az ilyen előadások a rumén hatalom urai előtt vajmi kevéssé lehettek kedvesek, Csűry elvonulva, nem feltűnő helyen, a református kollégium vezetése alatt álló könyvtárának kicsiny szobájában,

egy rozoga táblára írkálva tartotta meg ezeket az előadásokat. Hallgatósága két, három, négy, néha meg éppen csak egy emberből állott. De ő e részvétlen lagymatagságon legalább is látszólag el nem kedvetlenedve, magyarázott nekünk. Az előadó szoba háttérében ott sorakoztak a Szamosháti Szótár céduláinak dobozai. Asztalán halomra gyűlt a sok könyv és folyóirat, a munkába merült ember rendetlenségének : a munka rendjének megannyi nyoma.

Ilyen személyes emlékeket kell elmondanom ahhoz, hogy érzékeltessem azokat a mozzanatokot, amelyek az újabb erdélyi népryelvkutatás kezdetét jelentik. Mégis a dolgokat a történész józanul hideg szemével nézve, nem vagyok kegyeletsértő, csak tényt állapítok meg akkor, mikor megjegyzem, hogy ezek a Csúryvel eltöltött órák csaknem teljesen meddők maradtak hallgatói további munkája szempontjából. Magamnak sem ezek az órák terelték rá figyelmemet a népryelv kérdéseire ; egyre növekvő érdeklődésem a Csúry Bálinttal való személyes kapcsolatból sarjadt ki.

Ez az érdeklődés akkor kezdődött, mikor 1930 nyarán Csúry magával vitt második moldvai csángó gyűjtőújtjára. Mindenképpen tanulságos tudományos kirándulás volt ez. Az a két-három hét, amelyet vele Moldvában a bákómegyei Bogdánfalván és környékén töltöttem, többet jelentett nekem, mint az a másfél év, amely alatt a kora délutáni órák bágyadt-ságában előadásait hallgattam. Emezekben az elméleti fejtegetések szárazságában nem tudtam érzékelni azt, amire Csúry népryelvkutatásának közvetlen szemléletében, sőt gyakorlatában rájöttem : a népi élet és a népi műveltség nyelvi anyagának nemzeti jelentőségét.

Sajnos, Csúry első kísérlete, amely az erdélyi népryelvkutatás megalapozását célozta, nem járt sikerrel. Minthogy magam is vidékre kerültem, nekem személyesen is csaknem teljesen megszakadt a vele való érintkezésem, és csak azután indult meg újra, mikor Csúry Debrecenben hozzáfogott a népryelvi kutatás megszervezéséhez. Hat évig voltam távol Kolozsvártól. Mikor 1936 tavaszán az Erdélyi Múzeum levéltárához, tehát ismét Kolozsvárra kerültem, dr. György Lajos biztatására magam igyekeztem híveket szerezni a népryelvkutatás ügyének. Ilyen célból előadásokat, illetőleg gyakorlatokat tartottam külön a kolozsvári református teológusok és külön az egyetemi hallgatók arra vállalkozó csoportjának. Az érdeklődés itt is változó volt, az eredmény is nagyon csekély : a teológián csak egyetlen olyan hallgatóm akadt, aki ért el a helynévkutatás terén némi eredményt, az egyetemi hallgatók közül két nő-hallgató (Tolvaly Erzsébet, Vass Ilona) választott szakvizsgái tételül népryelvi tárgyat és gyűjtött elég megbízható anyagot ; viszont két hallgató, G á l f f y M ó z e s

és Márton Gyula a népnyelv komoly kutatója lett.¹ A rumén megszállás utolsó évei a folytonos katonai behívások és zaklatások miatt őket is megakadályozták a munkában. Innen van aztán az, hogy mindkettőjük gyűjtő és feldolgozó munkája megtorpant, vagy legalább is nem lehetett olyan gazdag, mint ahogy az első megindulás után méltán várni lehetett volna.

Még a kisebbségi sorsban megindult a népiségtörténeti vonatkozásban oly jelentős helynévgyűjtő és feldolgozó munka is. Sajnos, a hatóságok gyanakvása miatt a helyszíni kutatás nagyon nehéz, az utóbbi időben egyáltalában lehetetlen volt. Így inkább a történeti gyűjtés terén kellett munkálkodni. E téren ha módszerében nem is kifogástalan, de úttörő munka a Sepsiszentgyörgyön élő *Bogáts Dénes* munkássága.² A monografikus helynévkutatásra magam tettem több kísérletet. Fábrián Béla, akkor a sepsiszentgyörgyi Székely—Mikó-kollégium tanára, Nagykend helyneveinek összegyűjtését végezte el,³ Márton Gyula pedig a Mezőségen⁴ és a Szilágyságban gyűjtött.⁵ Árvay József is hozzá kezdett még 1937-ben a brassómezei csángó Hétfalu helyneveinek összegyűjtéséhez; külső körülményeinek kedvezőtlen alakulása miatt gyűjtése eredményét csak mostanában rendezheti sajtó alá.⁶

Erdélynek immár nyolcvanhárom éves magyar tudományos intézménye, az Erdélyi Múzeum-Egyesület nemcsak azzal támogatta a népnyelvkutató munkát, hogy különösen a helynévtörténeti eredményeket közzétette, hanem azzal is, hogy fiatal erdélyi tudományművelőket jutalmakkal támogatta. 1938-ban⁷ pályá-

¹ Gálffy-nak *A magán- és mássalhangzók állapota a szindi népnyelvben* című tanulmánya is a MNnyv-ben jelent meg (II, 183—94). Mártonnak ugyanott két közlése is napvilágot látott (*Zártabbá és nyíltabbá válás az ördöngösfüzesi nyelvjárásban*. MNnyv. I, 118—21. és *A magánhangzók állapota a nagymoni népnyelvben*. Uo. II, 195—203). Ez utóbbinak másutt is jelentek meg kisebb közlései (*A zilahi fazekasmesterség műszavai*. MNy. XXXVI, 346—8. — *-ba, -be ragos helynevek az ördöngösfüzesi oláhság nyelvében*. Uo. XXXVII, 112. — *A szolnok-dobokamegyei Ördöngösfüzes nyelvéből*. Uo. 207—10).

² *Bogáts Dénes, Háromszéki helynevek*. Emlékkönyv a Székely Nemzeti Múzeum 50 éves jubileumára (szerk. Csutak Vilmos). Sepsiszentgyörgy, 1929. 52—71. — U. a., *Adatok a régi Háromszék topográfájához helynévkutatás alapján*. Az Erdélyi Múzeum Egyesület XI. Vándorgyűlésének Emlékkönyve (szerk. György Lajos). Kolozsvár, 1933.

³ *Nagykend helynevei*. Erdélyi Tudományos Füzetek 106. sz.

⁴ A mezősegi Ördöngösfüzesről való gyűjtésének térképezését akkor érthető okokból nem végezhetette el és így anyagát csak a közelebről való kiegészítés után adhatja ki.

⁵ V.ö. tőle *Nagyton helynevei*. Magyar Irodalomtörténet. 1939. Emlékkönyv Kristóf György hatvanadik születésnapjára. Kolozsvár, 1939. 157—68.

⁶ Anyaga egy részletének feldolgozását éppen e kötetben megjelent tanulmányában végezte el.

⁷ Vö. Erdélyi Múzeum 1938. évf. Melléklet.

dijat tűzött ki helynév-monográfiák írására is. Ez tudomásom szerint az első nyilvánosan meghirdetett magyar helynévgyűjtő pályázat. Erre három pályamunka érkezett be. Legkiemelkedőbb volt V i g h K á r o l y középiskolai tanárnak Marosvásárhely helyneveit feldolgozó és történeti adatokban is rendkívül gazdag helynév tanulmánya, de a szolnokdobokai Almásmálom és a szilágysági Nagymon helyneveit feldolgozó S z é k e l y P á l, akkor református teológus, illetőleg M á r t o n G y u l a is derekas gyűjtést végzett.¹

A kolozsvári népryelv kutatásnak a kisebbségi években viszonylag jelentős eseménye volt az első erdélyi munkatábor és a vele kapcsolatban szervezettnek tervezett falukutatás.² Mindkettőnek színhelye Bábony, Kalotaszegnek egyik északnyugaton eldugott kicsiny községe volt.³ Minthogy e vegyes magyar és rumén lakosságú faluban a magyarság az egész lakosságnak még egy harmadát sem teszi ki, az első évi, 1936-ban folyt magyar népryelvi gyűjtés után, amelyet magam végeztem, a következő évben az ígérkező nyelvi kölcsönhatások érdekessége arra késztetett, hogy az akkor még egyetemi hallgató sorban lévő M á r t o n G y u l á t a község rumén népryelvének tanulmányozására biztassam. 1937 őszén vele és egy kisebb, másirányú tanulmányozást is végző csoporttal ismét két hetet töltöttem Bábonyban. Már mind Mártonnak, mind nekem szép anyagom gyűlt össze, mikor — bár miniszteri engedélyünk volt a kutatásra — a megye prefektusa (főispán-féle) letartóztatott, a gyűjtött anyag egy részét elkoboztatta, t. i. azt a részt, amelyet nem sikerült hirtelenében elrejtetnünk. Sajnos, a Márton gyűjtötte anyag, egyebek között az a néhány száz ruménbe átkerült magyar kölcsönszó, amelyet ő gondosan összegyűjtött, nem tartozott e szerencsésebb részhez. Államellenes tevékenykedés miatt katonai ügyészség elé idéztek; hadbírótság elé napnál világosabb ártatlanságunk miatt nem került a dolog, azonban a kihallgató csendőrszázados és a hadbíró ügyész ígérete ellenére sem az elkobzott jegyzeteket, néprajzi vázlatokat, sem fényképfelvételeinket, eszközeinket soha nem kaptuk vissza. Magamnak azonban összes népryelvi jegyzeteim elkerülték az elkobzás veszélyét.⁴ Remélem, a vál-

¹ V i g h tanulmányát terjedelme miatt csak mostanában lehet kiadni, S z é k e l y gyűjtése egyelőre kiadatlan, a M á r t o n anyaga már megjelent (L. előbb!).

² S z a b ó T. Attila, *Az első munkatábor*. Hítel, 1937: 50—65. Molter Péter: Uo. 1940—41: 287—88.

³ Vö. tőlem *Bábony története és települése*. Erdélyi Múzeum 1939-35. kk. és Erdélyi Tudományos Füzetek (mindkettőt szerk. György Lajos) 104. sz.

⁴ A jegyzetek egy részét már feldolgoztam, más részét ezután szándékszem közzétenni. Vö. tőlem *A bábonyi népryelv igealakjai*. MNnyv. I. 48—64. és kny.

tozott viszonyok között Márton is szerét ejtheti, hogy nagyon érdekes anyagát pótolhassa.

Csúry Bálinttal és a meginduló debreceni népnyelvkutatással való kapcsolataink az elválasztó országhatár ellenére is egyre szorosabbra fűződtek. Miután 1935—36-ban Csúry Szamosháti Szótára megjelent, a monografikus népnyelvi kutatásnak olyan példaképe állott az erdélyi és éppen kolozsvári népnyelvkutatók előtt, amely Csúry *személyes* erdélyi működésénél is jóval ösztönzőbb erejű volt. Különben is Csúry 1932-ben való távo-zása után csak egyszer, ha jól emlékszem 1937 nyarán volt Kolozsvárt. Rövid tartózkodása alatt módját találta annak is, hogy találkozzék a kolozsvári népnyelvkutatók kicsiny csoport-jával. Egészen véletlen volt, mégis valami jelképes jelentősége van annak, hogy e találkozás éppen abban a szobában folyt le, ahol Csúry annak idején előadásait tartotta. Csak ő volt kissé tervezőbb, lelkesültebb, bizakodóbb, felszabadultabb, csak a társaság volt más: ez már tudta kivel ül szemben, öntudatosan vallotta az erdélyi népnyelvkutatás nemzeti-népi jelentőségét, sőt két-három tagja a mostoha viszonyok között, a többségi rosszakarat és hatósági üldözés ellenére gyakorlatilag is tanú-jelét adta ilyen irányú öntudatának, érdeklődésének és meggyő-ződésének.

Az igazi szellemi kapocs Csúry és debreceni köre, meg az erdélyi-kolozsvári népnyelvkutatók között akkor teremtődött meg, mikor Csúry többszörös sürgetésére a vallás- és közokta-tásügyi minisztérium végre megteremtette Debrecenben az első magyar népnyelvkutató-intézetet és a rendelkezésre bocsá-tott szerény évi átalánnyal lehetővé tette, hogy Csúry a más úton szerzett anyagi támogatás felhasználásával is megindítsa az első magyar népnyelvi időszaki kiadványt, intézete év-könyvét, a Magyar Népnyelvet. E kiadvány első kötetében írt előszavában Csúry már nyíltan az intézet tagjainak vallotta az akkor még határokon *túl* élő kolozsvári népnyelvkutatókat és ekkor meg később is, örömmel tette lehetővé dolgozataik, közléseik megjelenését. A kolozsvári népnyelvkutatók Csúry Bálintnak immár porba visszatért alakjában példaképüket tisztelik. Remélhető, megtalálják a módját annak, hogy szel-lemét kegyeletesen megőrizték, és a tőle megindított népnyelv-kutató irányzatot a követelményekhez mérten új szempontok-kal, módszerekkel fejlesszék, bővítsék.

2.

Úgy látszik, a kisebbségi évek sok keserűségének, elnyo-mottságának és munkában való korlátozásának bőséges kár-pótlásaként az erdélyi kutatást a változott viszonyok nagy munkalehetőségekhez juttatják. A kolozsvári tudományegye-

temnek a száműzetésből való visszatérte, az Erdélyi Múzeum-Egyesület várható erőreakapása és főként az Erdélyi Tudományos Intézet (ETI) megalapítása döntőleg befolyásolja az erdélyi népryelvkutatás munkáját is. Magam, mint a magyar nyelvészet tanára gondoskodhatom kutatók neveléséről; az Erdélyi Múzeum-Egyesület folyóiratában, az Erdélyi Múzeumban megjelenhetnek kisebb népryelvi-néprajzi leíró dolgozatok. Az ETI Magyar nyelvészeti osztályának az igazgatóság különleges megértése folytán a gyűjtő és dolgozó munka költségei is rendelkezésére állanak, sőt az Intézet igazgatója, dr. Tamás Lajos egyetemi tanár és ügyvezető-igazgatója, dr. Kniezsa István egyetemi tanár előterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi minisztérium a kutatásnak olyan személyi lehetőségeit is megteremtette, hogy a szellemi és anyagi erők tervszerű felhasználásával az Osztály távolabbi célokat is tűzhet ki maga elé.

Ilyen előzmények után az első év (1941) csak annyiban volt a próbálkozás éve, hogy az eddigi esetlegességekre alapított, egyéni munka helyett, a tervszerű és csoportosan végzett munkára kellett áttérnünk. A tervszerű munka még az 1940—41. tanév folyamán megkezdődött úgy, hogy az Osztály keretébe tartozók Kolozsvár egyik jellegzetesen magyar népi része, a Hóstát népryelvének kutatásához fogtak hozzá. Dr. Balassa Iván, Gálffy Mózes és Sándor Gábor végzett itt megfigyeléseket. Balassa és Gálffy hangtani kérdésekkel foglalkozott, Sándor pedig a Hóstát gazdálkodására vonatkozó szókincset gyűjtötte. Természetesen az utóbbi gyűjtésben néprajzi szempontok is érvényesültek.¹

Az igazi tervszerű munka kezdetét az ETI nyári munkája jelentette. Az Intézet ugyanis már első munkaévében elhatározta, hogy 1941 nyarán összes tagjai a bevonandó külső szakemberekkel együtt egy Kolozsvár közelében lévő érdekes területet, a Borsavölgy négy községét (Bádok, Csomafája, Kide, Kolozsborsa) tanulmányozzák különböző szempontokból. — A Magyar nyelvészeti osztályra természetesen a népryelv vizsgálatának kérdése jutott.

A csoport egyes tagjaival, dr. Balassa Ivánnal, Gergely (Gertheisz) Bélával, Józsa Gerővel és Orbán Szilveszterrel még 1941 májusában többször voltam néhány napig a helyszínen, a munka derekas része azonban ugyanez év júliusában és augusztusában folyt. Mint-hogy a népryelvi csoport tagjai többnyire gyakorlatlan kezdők voltak, rájuk csak puszta szógyűjtési feladatokat lehetett bízni. Így Sándor Gábor a népi növényneveket és a rájuk vonatkozó hiedelmeket meg babonákat, Nagy Rózsa és Orbán Gabriella a népi konyhamesterség, Persián

¹ Balassa és Sándor megfigyeléseiknek egy részét e kötetben közlik.

Mária pedig a kendermunka szókincsét gyűjtögette.¹ A szógyűjtéssel párhuzamosan nyelvi jelenségek megfigyelésére vonatkozó gyűjtőmunka is folyt: Gálffy Mózes az igelalakokra és igeképzésre, dr. Balassa Iván a névszótövek viselkedésére és a névszóragozásra vonatkozó adatokat gyűjtötte össze. Magam a kérdéses népnyelvi terület hangtani jelenségeit vizsgáltam. Összegyűjtöttem a négy község élő helynévanyagát is; a történeti anyagot jórészt már régebben összegyűjtöttem és így ezt csak ki kellett egészítenem.

E gyűjtés anyagát most cédulázzák. A gyűjtés gazdagságára nézve megjegyzem, hogy az eddig cédulázott anyagból mintegy 5500 szó-adat került ki. Egyes gyűjtők anyaga még kicédulázatlan. Nagyon szűkmarkú számítással a többiek ezután kicédulázandó anyagával együtt a borsavölgyi gyűjtés eredménye a 10,000 szó-adaton felül lesz. Az ETI igazgatóságával egyetértve el is határoztuk, hogy e terület legérdekesebb községének, Kidének szókincsével ezután külön is foglalkozunk, illetőleg a szókincs teljes összegyűjtésére minden lehető megteszünk.

E munkával egyidőben folyt az Osztály egy másik jelentős feladata: Kalotaszeg jelenkori helyneveinek gyűjtése is. Velem együtt egy végzett tanítványom Józsa Gerő és egyik, hallgatóm, Gergely (Gertheisz) Béla járta be Kalotaszeget. Minthogy magam e terület történeti és részben jelenkori helynévanyagát már csaknem másfél évtizede gyűjtöm, a kutatók e felette gazdagnak mondható helynévanyag ismeretében indultak el. A tapasztalat szerint ez nagyon segít a munkában. Kalotaszeg déli határán két magyarlakta községet, talán éppen a két legérdekesebbet (Magyargyerőmonostor, Magyarvalkó) a bécsi döntés Romániához szakasztotta,² így e két falu élő helynévanyagát nem gyűjthettük össze. Csodálatos véletlenből egy máscélú kirándulásom alkalmával még a kisebbségi évek alatt, 1936-ban a helyszínen elmondattam és lejegyeztem éppen e két település helyneveit is. Természetesen akkor a rumén hatóságok miatt térképvázlat készítésére még gondolni sem lehetett. Így e két község helynévanyaga csak hiányosan és térképvázlat nélkül került bele a kalotaszegi helynevek gyűjteményébe; történeti anyaguk gazdagsága némiképpen kárpótol a hiányért.

A határ mentén fekvő kényesebb pontok (Deréte, Kalotaszentkirály, Zentelke, Magyarókeréke, Damos, Magyarkiskapus)

¹ A gyűjtők gyakorlatlanságának, felkészültségük különböző fokának és ilyen munkára való alkalmasságuk, illetőleg alkalmatlan voltuk természetes következménye az, hogy gyűjtött anyaguk nagyon különböző értékű: olyiké kifogástalan, a másiké szinte teljesen használhatatlan.

² Vö. Mny. XXXVII, 1 kk.

élő helynévanyagát magam gyűjtöttem össze.¹ Az említett községek határát járva, sokszor 50—100 méterre volt tőlem az „új” határ. A bécsi határvonalat olyan képtelenül vonták meg, hogy egyes községek határa kétharmadrészben ma Romániához tartozik. Kalotaszentkirály és Zentelke határának erdős részét például éppen ezért nem járhattam be, csak elmondás útján jegyeztem le az arra a határrészre eső, ma élő helynévanyagot. Az *ide* szakadt, ma teljesen rumén Derétéről Jákótelke felé menve, csak láttam a szerencsétlenül *ott* maradt jelentős magyar lakosságú Magyargyerőmonostor és Magyarvalkó határát.

E több kutató együttes munkáját követelő kutatóterv keretein kívül az egyéni munka is hozott némi eredményt. Magam május folyamán néhány napot töltöttem a szolnok-dobokai Bálványosváralján, J ó z s a G e r ő 1941 nyarán a Maros-Tordában lévő Bekecsalja kilenc községének helynévanyagát gyűjtötte össze, Á r v a y J ó z s e f Gyergyó történeti helynévanyagának kiegészítésével töltött el Gyergyószentmiklósön egy hónapot. G e r g e l y (G e r t h e i s z) Béla pedig a Kolozsvárral tőzsomszédos Fejérd helyneveit gyűjtötte össze. E kisebb gyűjtésekből mintegy kétezer helynév gyűlt össze.

Az 1941 nyarán végzett helynévgyűjtőmunka együttes eredménye, ideszámítva a Kalotaszegen gyűjtött anyagot összesen kb. nyolcezer helynevet tesz ki.

Remélhető tehát e kezdet után, hogy ha valami közbe nem jő, az erdélyi magyar népnyelvkutatás eddig eléggé elhanyagolt területén a rendszeres gyűjtő- és feldolgozó munka folytatódik. Bizonyos személyi megoldások lehetővé teszik azt, hogy 1942 folyamán nekikezdhessünk az erdélyi népnyelvi atlasz felvételezési munkájához is. Természetesen ezzel párhuzamosan folyik majd monografikus gyűjtőmunka is. Tudjuk, hogy a nyelvatlasz terén még sok kezdeti nehézséget kell legyőznünk, mert hiszen egy magyar népnyelvi atlasz gyűjtőmunkájával kapcsolatban felvetődő különleges kérdések és szempontok éppen a monografikus kutatás csekélysége miatt még nem állhatnak tisztán előttünk. Ha azonban meggondoljuk azt, hogy a legújabban készült rumén nyelvatlasz megindításakor a rumén népnyelvi kutatás szinte semmi megelőző gyűjtésre nem támaszkodhatott, mi mégis csak jobb helyzetben vagyunk, hiszen legalább azokat a legfontosabb sajátságokat ismerjük, amelyeknek földrajzi elterjedését, érvényesülésük fokát, illetőleg a még nem észlelt jelenségek megállapítását ilyen előzetes kutatásokra támaszkodva már sokkal könnyebb lesz elvégeznünk.

Azok a különleges észrevételek, melyeket az erdélyi magyar népnyelvkutatás kezdetéről el kellett mondanom, lehetetlenné

¹ Deréte helyneveinek összegyűjtését J ó z s a G e r ő vel együtt végeztem.

tették, hogy e beszámoló első és második részében kifejtettek előadásmódjában bizonyos ellentét ne legyen. Az első részben az erdélyi magyarság és benne az erdélyi magyar népnyelvvél foglalkozók élete egyik súlyos időszakának emlékeit elevenítettem fel, s így elengedhetetlenül belevegyült soraimba valami olyan is, ami szokatlannak látszik egy ilyen jelentésfélében. *Azokról* az időkről azonban most még nem tudok és úgy hiszem, nem is lehet másként írni. A személyesen átélt események emléke még olyan élénken él bennünk, hogy csak *így* számolhattam be róluk.

Ezért írtam évi jelentés helyett összefoglaló történeti megjegyzéseket az újabb erdélyi népnyelvi kutatómunka kezdetéről.

Kolozsvár.

Szabó T. Attila.